

107

Bhaktamar Stotra

ભક્તામર સ્તોત્ર.

શ્રી માનંતુંગાચારજ કૃત.

મૂળ સંસ્કૃત ભાષામાં
તેનું

અવતારિકા સહિત ગુજરાતી ભાષાંતર

રચનાર

લીમડી શહેરના રહેવાશી

ભટ ઇગ્ગલાલ ગોવિંદજી.

છપાવી પ્રસિદ્ધ કરનાર

રાજશ્રી ગોપાળજી ડાહ્યાભાઈ દોશી

આલાવાડ પ્રાંતના આસીસ્ટન્ટ પોલીટીકલ એજન્ટ

સાહેબના સિરસ્તેદાર.

8187

1884

રાજકોટ :

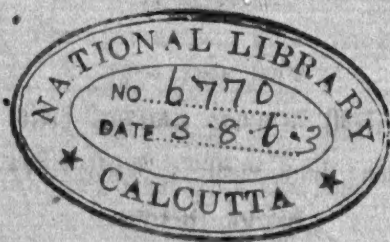
ઠક્કર, દામોદર ગોવર્ધનદાસે

પોતાના સ્વદેશ બંધવ છાપખાનામાં છાપ્યું.

સંવત ૧૮૪૦.

શન ૧૮૮૪.

De. 0.50,
C. H. Kander

21 c

અર્પણ પત્ર. ૧

રાજશ્રી ગોપાલજી ડાહ્યાભાઈ દોશી,

ઝાલાવાડ પ્રાંતના આસીસ્ટન્ટ પોલીટીકલ એજન્ટ સોહિબના સિરસ્તેદાર.

આપ જૈનધર્મમાં પ્રવિણ હોઈ તે ધર્મનો ઉત્કર્ષ ~~જાહેર~~

સ્વધર્મમાં વરતી ખીજ સ્વધર્મમાંને તેમાં વરતાવવા

કાળજી રાખો, વિદવાનોને આશરો આપો છો,

જૈનધર્મનો પ્રચારવા બનતી તજવીજો કરો છો.

વગેરે આપનાં સદ્ગુણો અને નીતિ ભરેલાં

લક્ષણથી આપનું નામ આ પુસ્તક સાથે

જોડી રાખવા આ પુસ્તક આપને હું

અર્પણ કરું છું. સંવત ૧૯૪૦ ના

માહા શુદ્ધી ૫ શુકર વાર મુકામ

વઢવાણ સિવિલ સ્ટેશન.

ભાષાંતર કર્તા હગનલાલ ગોવિંદજી ભટ્ટ.

પ્રસ્તાવના.

આ ભક્તામર એ જૈનધર્મમાં એક ઉત્તમ સ્તોત્ર છે. તેને જનધર્મની તમામ શાખા ધર્મના માણસો બહુ અને છે, માટે તેને બહુ સંભાળથી ભણે છે, વાંચે છે, ને તેનો જ પાઠ કરે છે. શ્રી માનવું ગાચારજનું બનાવેલું આ સ્તોત્ર સંસ્કૃત ભાષામાં કવિતા બંધ છે, અને તે કાવ્ય કહેવાય છે. કેમકે તેની રચના શબ્દાલંકાર અને અર્થાલંકારથી ભરેલી આતિ રસિક છે. એટલું જ નહીં પણ તેની પદલાલિત્યતા, કામળતા અને ગૂઢર્યતા જાણે નાટ્ય નાટ્ય વિદવાન પણ હિંગ થઈ જાય છે. માટે આંની ખુબી જોડલી વરણવીએ તેટલી થોડી છે.

શ્લોકને ગાથા પણ કહે છે આ ભક્તામરની બધી મળીને વસંતતિલકા-વૃત્તની ૪૮ ગાથાઓ છે. અમુક ગાથા જપવાથી અમુક કામ અમુક મુદતમાં સિદ્ધ થાય છે તથા દરેક ગાથામાંથી ખીજસહીત મંત્રો નીકળે છે. ને તે સધળાના પ્રયોગ થાય છે પણ તે વિવેચન કરવાનું આ ઠોકાણે જરૂર નથી.

મુળ પુસ્તકની ગાથાઓમાં તથા તેના અનુક્રમમાં ગ્યુદ્ય ગ્યુદ્ય પુસ્તકમાં ફરફાર થએલા કેટલેક ઠોકાણે જોવામાં આવે છે તોપણ ધણી મેહેનતે ધણી પ્રતો મળવી અસલ પ્રમાણે આ પુસ્તક તૈયાર કીધું છે. આ અમતકારિક ભક્તામર જેવું ખીજું જૈન ધર્મમાં એકે સ્તોત્ર નથી. મુલ ભક્તામર ધણું કઠણ છે તો પણ વાંચનારની વિદવતા અને જ્ઞાન પ્રમાણે તેમાં રસ તથા આનંદ ધણો ઉપજે છે પણ જેઓ સંસ્કૃત ભણેલા હોય છે તેમનેજ માત્ર આ લાભ મળે છે. કેમકે ધણા પરા સંસ્કૃત ભણેલા હોતા નથી માટે સરવે જૈન લોકોને આ ભક્તામર પરાપર સાચી રીતે સમજાય અને તેથી તેમને સરખા લાભ મળે એવા હેતુથી તેનું યુજરાતીમાં આ ભાષાંતર કર્યું છે. મુળ પુસ્તકની ખુબી આવવી તો અશક્ય છે તો પણ તેમાંથી એકે શબ્દ કે અક્ષર પડેલા મુઝ્યા વગર બનતાં સુધી જેમ સંસ્કૃતમાં છે તેમજ પરંપરે શુદ્ધ મૂલ સમજવામાં આવે એવી રીતે સરલ યુજરાતી ભાષામાં અને સીધી ધણાર-તમાં આભાષાંતર કર્યું છે.

હું આશા રાખું છું કે ધારણા પ્રમાણે આ ભાષાંતર ઉપયોગી થઇ પડશે
છેવટ વાંચનારને વીનવી છે જે આમાં કોઇ ઠેકાણે ભુલ ચુક રહી હોય તે
ક્ષમા કરી સુધારી વાંચશો ને મેહરબાની કરીને મને તે જાણાવશો તો
તેમના હું ઉપકાર માની પ્રસંગ આવે ખીજી વખતે તે પ્રમાણે હું
સુધારીશ.

આ તૈયાર થયેલું પુસ્તક લીમડીવાળા મુનીરાજ શ્રી ગોપાળજી સ્વામીએ
તપાસી કેટલેક ઠેકાણે સુધાર્યું છે તેથી તેમના મોટા ઉપકાર આનું છે. વળી આ
પુસ્તકમાં તે મુનીરાજની સૂચનાથી દરેક ગાથામાં શું મતલબ છે તેની
અવતારીકા શ્લોકની ઉપર સંક્ષેપમાં લખી છે.

ભા. ક. છગનલાલ ગોવિંદજી ભટ.

ભક્તામર સ્તોત્ર.

શ્રી માનતુંગાચાર્ય કૃત.

અથ ભક્તામર સ્તોત્ર ગુજરાતી અવતારીકા
અને ભાષાંતર સહીત લખ્યું છે.

આ બે કાવ્યમાં કવિ મંગળાચરણ કરી ભગવાનની
સ્તુતી આદરે છે.

શ્લોકઃ ॥ નક્તામરપ્રણતમૌલિમણિપ્રન્ના-
શામુદ્યોતકંદલિતપાપતમોવિતાનમ્ ॥ સ-
મ્યક્પ્રણમ્યજિનપાદયુગંયુગાદાવાલંબનંજ-
વજલેપતતાંજનાનામ્ ॥૧॥ યઃ સંસ્તુતઃ સક-
લવાંકુચતત્વબોધાદુદ્ભૂતબુદ્ધિપટુનિઃ સુરલો-
કનાથૈઃ ॥ સ્તોત્રૈર્જગન્નિતયચિત્તહરૈરુદારૈઃ
સ્તોષ્યેક્કિલાહમપિતંપ્રથમંજિનેન્દ્રમ્ ॥ ૨ ॥
યુગ્મર્મ્મ ॥

ભાવાર્થ.—ઈન્દ્રાદિક સર્વે ભક્ત દેવતાઓ, મુરતક ઉપર પેહેરેલા મણિ
જડેલા મુકોટા સહિત, પોતાનાં મુરતકો જીનેશ્વર ભગવાનનાં બંધને ચરણ
(પગ) માં નમાવે છે. એટલામાં તે બંધને ચરણો તે મુકોટાના મણિઓની
કાંતીઓને સંપૂર્ણ પ્રકાશ આપે છે. તથા તે પ્રકાશથી ભક્તોના પાપરૂપી
અધારાના પડદાઓને કાઢી નાંખે છે. વળી જીનેશ્વર ભગવાનનાં બંધને
ચરણો જુગના આરંભમાં સંસાર સમુદ્રના અથાગ જળમાં ડુબતા માણ-
સોને તરવા સાર આશરે લેવા યોગ્ય (વાહણ) બનેલાં છે. તે બંધને ચરણોને

હું મન વાણી અને કાયાથી નમસ્કાર કરું છું. અને સર્વે વાણીમય શબ્દાર્થોના તત્વમાનથી પ્રકટ થયેલી બુદ્ધિવાળા અતિ ચતુર મુનિઓએ તથા ઇદ્રાદિક દેવતાઓએ સ્વર્ગ પૃથ્વી અને પાતાળવાસી લોકોનાં ચિત્ત હરણ કરે એવાં મોટાં મોટાં સત્ત્વનથી જે જીનેશ્વર ભગવાનની પરા ભાવથી સ્તુતી કરેલી છે. તે આદી જીનેશ્વર ભગવાન જે રશ્મિદેવજી તેમની હું માનવું છું આરજ નિશ્ચય બુદ્ધિથી સ્તુતી કરું છું. ૧-૨.

આ ઇલાકમાં કવિ પોતાનું અલ્પજ્ઞપણું જણાવે છે.

**શ્લોકઃ ॥ બુદ્ધ્યાવિનાપિવિબુધાર્ચિતપાઠપી
ઠસ્તોતુંસમુદ્યતમતિર્વિગતત્રપોહમ્ ॥ બાલં
વિહાયજલસંસ્થિતમિંદુર્બિંબમન્ય : કદચ્છ
તિજનઃસહસાગ્રહિતુમ્ ॥૩॥**

• ભાવાર્થ.—દેવતાઓએ પુજેલાં છે પાપ તળીઆં એવા હે જીનેશ્વર ભગવાન હું બુદ્ધિ વગરનો અને નિર્લજ્જ છું તોપણ તમારી સ્તુતી કરવાને મારી બુદ્ધિ ઉઘમી થઇ છે જેમકે જળમાં પડી રહેલા ચંદ્રમાના પ્રકાશિત બિંબને ત્રાહવાને વગર વિચારના બાળક વિના બીજું કોણ માણસ ઇચ્છા રાખે.

આમાં વાસ્તવિક અર્થ એ છે જે જળમાં પડેલા ચંદ્રના બિંબને હમણાં હું ગ્રાહી લઈ છું એમ વિચારી પરા ભાવથી બાળક ઉતાવળે તે બિંબ લેવાને દોડે છે. પણ તે મારા હાથમાં નહીં આવે અને તેથી મારી કોઇ હાંસી કરશે એમ તે બાળક વિચાર કરતું નથી. તેમ હે જીનેશ્વર ભગવાન તમારો મહિમા મારી કરેલી સ્તુતીમાં નહીં સમાય તથા તમારા થેજ્ય હું સ્તુતિ કરવાનો નથી અને તેથી લોક મારી હાંસી કરશે તે કાંઇ પણ હું વિચારતો નથી જેમકે મોટા મોટા બુદ્ધિશાળી કીર્તિવાળા અને અતિ નિષ્ણણ દેવ અને મુનિઓ તમારી સ્તુતિના પાર પામેલા નથી અને હું તો અલ્પ બુદ્ધિવાળો તથા નિર્લજ્જ પ્રાણી છું. તોપણ પરા ભાવથી બાળકની પેઠે તમારી સ્તુતી કરવાને તત્પર થયા છું. ૩.

વિચાર કર્યા વગર પણ પોતાના બચ્ચા ઉપર ધસી આવતા સિંહ ઉપર
થું એકાએક નહીં ધસે? સારાંસ કે અડાઇ કરશેજ. ૫.

કવિ પ્રેરે અલ્પજ છતાં ભગવાનની સ્તુતી કરવા ભક્તિથી ઉરકેરાયછે.

**શ્લોક: ॥ અલ્પશ્રુતંશ્રુતવતાંપરિહાસઘા
મલ્લદ્વક્તિરેવમુખરીકુરુતેવલાન્નાં ॥ યંત્કો
કિલ : કિલમધૌમધુરંવિરૌતિતચ્ચારુચૂતક
લિકાનિકરૈકહેતુઃ ॥૬॥**

ભાવાર્થ.—અહુ માની કે અનુભવી માણસોને મારું થોડું જ્ઞાન કે
અનુભવ હાંસી કરવાનું કેઠાણુંછે તોપણ ભક્તિ અને બળાત્કારથી તમારું
સ્તવન બોલવાને ઉરકેરેછે. જેમકે વસંત રૂતુમાં કોયલ મધુર વાણીથી
જે ટોકા કરેછે. તેનું ખરું કારણ એછે જે તે રૂતુમાં આંખાના વનમાં
ધણા આંખાના વૃક્ષો નવ પલ્લવ થએલાં હોયછે તથા ને ઉપર સુંદર
ફુલની કળીઓ (માર) આવેલી હોયછે. તે છે એટલે કેઠાણને ન બોલવું
હોય તોપણ વસંત રૂતુમાં આંખાના ઝાડો ખિલેલાં અને ફળેલાં જોઈ
સ્વભાવીક પ્રેરણાથી હરખના આવેશમાં તેનાથી એકાએક બોલી જવાયછે
ખીજી રૂતુમાં તેમ તેનાથી બોલાવું નથી. ૬.

ભગવાનની સ્તુતીથી સંસાર અને પાપ મુકાયછે.

**શ્લોક: ॥ ત્વત્સંસ્તવેનન્નવસંતતિસંન્નિવ
દ્વંપાપંક્ષણાત્ક્ષયમુપૈતિશરીરનાજામ્ ॥ આ
ક્રાંતલોકમલિનીલમશેષમાશુસૂર્યશુભિન્ન
મિવશાર્વરમંધકારસ્ ॥૭॥**

ભાવાર્થ.—સંસારમાં વારે વારે એક પછી એક એમ દેહ ધારી
પ્રાણીઓનાં ઘણાં જન્મોમાં ધણી રીતે કરેલાં ધણાં પાપોનો બાંધો
જેમો તમારા સ્તવનથી ક્ષણવાર એટલે થોડામા થોડાવાર (પલ્લવાર) માં

આ કાવ્યમાં ભગવાનના અપાર ગુણ જણાવ્યાછે.

શ્લોક:॥ વક્તુંગુણાન્ગુણસમુદ્રશશાંકકાં
તાન્કસ્તેક્ષમઃસુરગુરુપ્રતિમોપિબુદ્ધ્યા ॥ ક
લ્પાંતકાલપવનોદ્વતનક્રચક્રંકોવાતરીતુમ
લમંબુનિવિંમુજામ્બ્યામ્ ॥૪॥

ભાવાર્થ.—હું જનશ્રવણ ભગવાન, ચંદ્રમાના તેજ જેવા ઉજળા મહી-
માથી ભરેલા તમારા ગુણ રૂપી સમુદ્રને કહેવાને બુદ્ધિમાં બૃહસ્પતી સરખો
કોઈ પ્રાણી હોય તે પણ સમર્થ નથી. “વિદ્યા કે સરસ્વતીનો અધિપતિ
બૃહસ્પતિએ માટે આપ્યા પ્રહાંડમાં બૃહસ્પતિ જેવા કોઈ પણ બુદ્ધિવાળો
નથી”. જેમકે જગતના માહા પ્રસથ વપ્તના માહા વાહુના અથાગ
તોફાનથી ઉછળતા મોટા મોળવાળા માહા સમુદ્રમાં મગર મચ્છ વગેરે
જળચર પ્રાણીઓ પણ આકુળ બાકુળ જાય છે તો એવા આપ્યા માહા
સાગરને માત્ર પોતાના બે હાથ વડે જ નતરવાને કયો માણસ સમર્થ
હોય? અર્થાત નજ હોય. ૪.

ભગવાનના અપાર ગુણ છતાં પણ ભક્તિ ભાવથી તે ગુણ વર્ણવા
કવિ ઉદ્યમી થાયછે.

શ્લોક:॥ સોહંતથાપિતવચ્ચક્તિવશાન્મુની
શકર્તૃસ્તવંવિગતશક્તિરપિપ્રવૃત્તઃ ॥ પ્રીત્યા
ત્મવીર્યમવિચાર્યમૃગોમૃગેંદ્રનામ્યેતિકિંનિજ
શિશોઃપરિપાલનાર્થમ્ ॥૫॥

ભાવાર્થ.—પૂર્વે જણાવેલા બુદ્ધિ વગરનો અને નિર્લજ્જ હું છું તેમજ
વળી શક્તિ વગરનો છું. તોપણ હું મુનીશ્વર ભગવાન, તમારો ભક્તિને
સંપૂર્ણ આધીન થવાથી તમારું સ્તવન કરવાને હું ઉદ્યોગી થયો છું.
જેમકે પોતાના મિત્રાનું રક્ષણ કરવા સારૂ મૃગ (હરણ) પોતાના બળનો

ભકતામર સ્તોત્ર.

૪

સમૂળગો નાશ થાયછે. જેમકે આખી પૃથ્વી ઉપર પસરેલું ધોર અંધારી રાતનું કાળું અંધારું સૂર્યના પ્રકાશિત કિરણોથી એકાએક સંધળું તડકાળ (ઝટવારમાં) તદન નાશ પામેછે એટલે અભાપ થઈ જાયછે. ૭.

ઉપર પ્રમાણે માનીને કવિ બુદ્ધિ પ્રમાણે આ તવન આરંભિછે.

**શ્લોક: ॥ મત્વેતિનાથતવસંસ્તવનંમયેદ
મારમ્યતેતનુધિયાપિતવંપ્રજાવાંત્ ॥ ચેતોહ
રિષ્યતિસતાંનલિનીદલેષુમુક્તાફલદ્યુતિમુ
પૈતિનનૂદ્ધિબિંદુઃ ॥૮॥**

ભાવાર્થ.—પૂર્વે કહ્યું તેમ માનીને હે નાથ તમારા પ્રતાપથી મારી બુદ્ધિ પ્રમાણે આ ભકતામર નામના તમારા સ્તોત્રનો હું આરંભ કરું છું. જે માથા માથા વિદ્યાવાન મણિ અને સર્જનોનાં પણ સ્થિત હરણ કરસે. એટલે તેમને મનોહર લાગશે જેમકે કમળનાં પાંદડા ઉપર પડેલું પાણીનું બિંદુ (કોઈ) ઉત્તમ માતીની અરેખ્ય કાંતી (શાભા) પામેછે એટલે કમળના પાંદડા ઉપર ખાત્રી રહેલું પાણીનું ટીકું વાસ્તવિક રીતે માતી નથી તોપણ સાચા માતી જેવું ગોળ સફેદ અને ચળકતું જોનાર માણસને મનોહર જણાયછે.

ભગવાન સંબંધી વારતા પણ જગતના પાપ મટાડેછે.

**શ્લોક: ॥ આસ્તાંતવસ્તવનમસ્તસમસ્ત
દોષંત્વત્સંકથાપિજગતાંદુરિતાનિહંતિ ॥ દુરે
સહસ્રકિરણઃ કુરુતેપ્રજૈવપદ્માકરેષુજલજા
નિવિકાશનાંજિ ॥૯॥**

ભાવાર્થ.—તમારું સંધળું સ્તવન સંધળી જાતના અનેક દોષ વગરનું તો દૂર રહે કેમકે જેવું તેવું (અર્થે બોલું) પણ હે જીનેશ્વર ભગવાન તમારા માતમનું વર્ણન જગતના પાપોને નાશી બાળી નાંખે એટલે

ભગવાન સર્વેથી વારના પણ પાપ હણેછે તો ભગવાનનું નિરદોશ તવન જગતના પાપ હણે. એમાં અચરજ નથી. જેમકે હજારો કિરણવાળો સૂર્ય આકાશમાં ઘણા ગાઉ દુરછે તોપણ તેના તેજ વડે પૃથ્વી ઉપરનાં સરોવરોમાંના કમળના પત્રનાં કમળો, સંકોચ ભાવને છોડી દઈ પ્રકલિત થાયછે. ૯.

ભગવાનના નિરદોશ ભગવાનના સમભાવને પમાડેછે તે
આ ક્ષેત્રમાં જણાવ્યુંછે.

શ્લોક: ॥ નાત્યદ્રુતંજુવનનૃષણનૃતનાથ
નૃતૈસ્તુસૈર્નુવિજવંતમાનિષ્ઠવંતઃ ॥ તુલ્પાનવં
તિજવતોનનુતેનકિંવાનૃત્વાશ્રિતંયદ્દહનાત્મ
સમંકરોતિ ॥૧૦॥

ભાવાર્થ.—આપ્તા પ્રહ્લાંડને શોભા આપનાર અલંકારરૂપ હે જીનેશ્વર ભગવાન સર્વે પ્રાણીના પતીપણાના અનેક ગુણવડે કરીને પૃથ્વીમાં તમારી સ્તુતી કરનાર પ્રાણીઓ અવશ્ય તમારા સમભાવને પામેછે એ કાંઈ પણ ઘણું આશ્ચર્યકારક નથી. કેમકે આઠ મહા સિદ્ધિઓ અથવા અઠાર સિદ્ધિઓએ આશ્રય કરેલા તમારા પરા સ્વરૂપના સરખા ભાવને તમારા ભક્તો પણ પમાડી શકેછે. સારાંશ કે જે તમારા ભક્તો કરી શકે તેજ તમે કરો એમાં કાંઈ અચરજ નથી. ૧૦.

આ કાવ્યમાં ભગવાનના દર્શન જેવું ખીચું કાઢ સંતોષકારક નથી
તે જણાવ્યુંછે.

શ્લોક: ॥ દૃષ્ટ્વાનવંતમનિમેષવિલોકની
યંનાન્યત્રતોષમુપયાતિજનસ્યચક્ષુઃ ॥ પીત્વા
પયઃશશિકરદ્યુતિદુગ્ધસિંધોઃક્ષારંજલેભક્ષ
નિધેરસિંહકચ્છેત્ ॥૧૧॥

ભાવાર્થ.—રાત દહાડો આંખનું મટકું માર્યા વગર ઉઘાડી આંખોએ સઘકાળ જોવા યોગ્ય તમારું સ્વરૂપ જે માણસ આંખોએ કરીને નિરખે છે તેને કોઈપણ ઠેકાણે કોઈપણ વસ્તુ જોવાથી જરા પણ સંતોષ થતો નથી. જોઈકે ચંદ્રની કાંતી જેવું અતિ ઉજળું ક્ષીર સાગરનું ઉત્તમ દુધ પીને ખારા સમુદ્રનું ખારું પાણી પીવાની કોણ ઇચ્છા રાખે ? સારાંશ કે કોઈ રાખે નહીં. ૧૧.

ભગવાનના રૂપ જેવું ખીચું કોઈ રૂપ નથી તે આં ગાથામાં જણાવ્યું છે.

શ્લોકઃ ॥ યૈઃશાંતરાગરુચિન્નિઃપરમાણુ
ન્નિસ્ત્વંનિર્માપિતસ્ત્રિજુવનૈકલલમ્નિજૂઠ્ઠઃ ॥
તાવંતેવસ્વલુતેપ્યણવઃ પૃથિવ્યાંયત્તેસમાન
મપરંનહિરૂપમસ્તિ ॥૧૨॥

ભાવાર્થ.—ત્રણ જુવનમાં ખીચું કોઈ નહીં એવા અતિ સુંદર સ્વરૂપી હે ભગવાન રાગ રૂચી વગેરે યુક્તો શાંત થએલા એવા પરમાણુઓએ કરીને તમારે પંચ ભૂતાત્મક દેહ નીપજેલા છે અને જે પ્રમાણુઓ પૃથ્વીમાં તેજલાંજ હતાં કારણ કે તમારા સમાન ખીચું. કોઈપણ સ્વરૂપ છેજ નહીં. ૧૨.

ચંદ્રમાના કરતાં ભગવાનના સુખની શોભા ધણીજ છે.

શ્લોકઃ ॥ વક્રંકતેસુરતરોરગનેત્રહારિ
નિઃશેષનિર્જિતજગત્રિતયોપમાનમ્ ॥ વિવંક
લંકમલિનંકનિશાકરસ્યયદ્વાસરેન્નવત્તિપાં
ડુપલાશકલ્પમ્ ॥૧૩॥

ભાવાર્થ.—દેવ મનુષ્ય અને નાગદેવના નેત્રને હરણ કરે એવું તથા ત્રણ જુવનમાં જે જે ઉપમાઓ છે તે સઘળી ઉપમાઓ સઘળી રીતથી ઓછી પડે એવી સંપૂર્ણ અનન્ય ઉપમાવાળું તમારું સુખ ક્યાં અને

એવા કલંકવાળા ચંદ્રનું બિંબ ક્યાં ને ચંદ્રમાનું બિંબ દહાડામાં ધોળા આપરાના પાંદડા નેવું તેજ વિનાનું થઇ જાયછે. માટે ચંદ્રમાની ઉપમા તમારા મુખને યોગ્ય નથી. ૧૩.

ભગવાનના ગુણ ત્રણ લોકમાં વ્યાપી રહ્યાછે.

**શ્લોક: ॥ સંપૂર્ણમંડલશશાંકલાકલાપ
શુભ્રાગુણાસ્ત્રિન્નુવનંતવલંઘયંતિ ॥ યેસંશ્રિ
તાસ્ત્રિજગદીશ્વરનાથમેકંકસ્તાન્નિવારયતિ
સંવરતોયથેષ્ટમ્ ॥૧૪॥**

ભાવાર્થ.—પુનઃપુનઃ ચંદ્રમાની પ્રકાશિત સઘળી કળાઓના જથ્થા જેવા અતિ ઉત્તમ ઉજળા તમારા સુંદર ગુણો ત્રણ ભુવનમાં પસરી પ્રકાશ આપેછે માટે ત્રણ જગતના દેવના ત્રણ મોટા દેવ તમારા એકનેજ આશરે રહેલા ગુણો એ પ્રમાણે વ્યાપી પ્રકાશવાછે તો હવે ખીજ કોઇ પણ પ્રકાશની જરૂર નથી તેમ છતાં આકાશી ચંદ્રમાના કિરણો પોતાની ઇછા પ્રમાણે પસરાયછે તો તેમને કોણ રોકે. ૧૪.

ભગવાન કોઇના ચળાવ્યા ચળતા નથી.

**શ્લોક: ॥ ચિત્રંકિમત્રયદિતેત્રિદશાંગના
નિર્નીતમનાગપિમનોનવિકારમાર્ગમ્ ॥ ક
લ્પાંતકાલમરુતાચલતાચલેનકિંમંદરાદ્રિ
શિશ્વરંચલિતંકદાચિત્ ॥૧૫॥**

ભાવાર્થ.—દેવતાની અતિ કોમળ સુંદર સ્ત્રિઓએ તમારા ઉપર જે વખતે ખરી રીતે પોતાનાં મન અર્પણ કર્યા તો પણ તમે લેશ માફ પણ વિકારના માર્ગ ઉપર આવ્યા નહીં. એ કાંઇ પણ તમારા વિષે આશ્ચર્ય-કારક નથી જે જગતના માહા પ્રજ્ઞ વખતના અતિ બપોરે મોટા

પવનના મપાટાથી આખી પૃથ્વી ઉપરના સઘળા પર્વતો અળાયમાન (ઉથલ પાથલ) થયા પણ તે પવનથી મેર-મંદરાચળ પર્વતનું એક નાનું સરખું પણ શિખર કોઈ વખત રજ (રેખા) માત્ર શું ડચ્છે? અર્થાત નથી અડધું ૧૫.

ભગવાન ત્રણ લોકનો પ્રકાશક દીવા છે.

શ્લોક: ॥ નિર્દમર્વાર્તિરપર્વાર્જિતતૈલપૂરઃ
કૃત્સ્તંજગત્રયમિદંપ્રકટીકરોષિ ॥ ગમ્યોન
જાતુમરુતાંચલિતાચલાનાંદીપોપરસ્ત્વમસિ
નાથજગત્પ્રકાશઃ ॥૧૬॥

ભાવાર્થ.—હું પરમેશ્વર, હુમાડો, દીવેટ, કાડીકું, અને તેલ પુરેલા વગરનો તથા ત્રણ જગતનો પ્રકાશક, ઉત્તમ દીવા તમે છો. અને આ સઘળા ત્રણ જગતને પ્રકાશમાનને પ્રગટ કરો છો. ત્વળી આ દીવારૂપ તમારા ઉપર મોટા મોટા પર્વતને પણ અશેડી નાખવાના કબજેવાળા પવનની કોઈ કાળે જરા પણ અસર થઈ શકતી નથી. ૧૬.

ભગવાન અનન્ય સૂર્ય રૂપી છે.

શ્લોક: ॥ નાસ્તંકદાચિદુપયાસિનરાહુગ
મ્યઃસ્પર્શીકરોષિસહસાયુગપજ્જગંતિ ॥ નાં
જોધરોદરનિરુદ્ધમહાપ્રજાવઃસૂર્યાતિથાયિ
મહિમાસિમુર્નીદ્રલોકે ॥૧૭॥

ભાવાર્થ.—કોઈ કાળે અસ્ત ન પામે એવો, રાહુથી મહાશૂન ન થઈ શકે એવો અને પાણી ભરેલાં વાદળાંનાં શરીરથી અગ્નિ નહીં એવો તમારા મોટા પ્રતાપરૂપી સૂર્ય એકી સાથે અને એકી વખતે આખાં

‘ધક્ષાંડને પ્રકટ કરતો બાપી રહેલો છે. માટે આકાશમાં ઉગતા સૂર્યને ઉદ્ધવન કરે એવા મહિમા (માતમવાળા) તમે દેવ મુની અને મનુષ્ય લોકોમાં અતિ ઉત્તમપણાથી વરતાઓ. ૧૭.

ભગવાન અનન્ય ચંદ્ર રહી છે.

**શ્લોક: ॥ નિત્યોદયંદલિતમોહમહાંધકા
રંગમ્યંનરાહુવદનસ્યનવારિદાનામ્ ॥ વિશ્વા
જતેતલ્લમુસ્વાબ્જમનલ્પકાંતિવિદ્યોતયજ્જગદ્
પૂર્વશશાંકવિંબમ્ ॥૧૮॥**

ભાવાર્થ.—આપ્તા જગતને પ્રકાશમાન કરનારા પૂર્ણિમાના સંપૂર્ણ કળાવાળા આકાશી ચંદ્રમાના બિંબ જેવા તમારા મુખચંદ્રમા અતિ જોજોમય કાંતિવાળો બહુ દીપે છે અને તે હમેશાં (સદાકાળ) ઉગેલાને ઉગેલો રહે છે, માત્ર રૂપી માટા અધારોનો નાશ કરે છે, ગાડુના માઢામાં મહણ થઈ શકતો નથી, પાણી આપનારાં વાદળોથી ઢાંકી શકાતો નથી તથા કલંક વગરનો સ્વપ્રકાશી અને સ્વતંત્ર સર્વેના ઉપર બિરાલ છે ૧૮.

ભગવાનના પ્રકાશ આગળ સૂરજ અને ચંદ્રમાનું નિરપયોગીપણું
આ શ્લોકમાં જણાવ્યું છે.

**શ્લોક: ॥ કિંશર્વરીપુશશિનાન્હિવિવસ્વ
તાવાયુષ્મન્મુખેંદુદલિતેષુતમસ્સુનાથ ॥ નિ
ષ્પન્નશાલિવનશાલિનિર્જિવલોકેકાર્યંકિય
જ્જલધરૈર્જલનારનઘૈઃ ॥૧૯॥**

ભાવાર્થ.—હે નાથ આ પૃથ્વીમાં તમારા મુખચંદ્રમાથી હમેશનું સ્વ-
આલિંગન અધાર મળી રહે છે. તો હવે રાતમાં આકાશી ચંદ્રમા અને

દોવસમાં આકાશી સૂરજ શું વધારે અધાર નાશ કરી શકવાના છે જેમ કે શાલીના વનમાં શાલીનાં વૃક્ષો તેઓ પોતાના સ્વભાવિક પાણીથી આકાશમાં ઉગે છે તે બલે ઉગે. જેમકે શાલીના વનમાં શાલીનાં વૃક્ષો પૃથ્વીમાંના સ્વભાવિક રસ કસથી પાકીને ફળેલાં છે તે હવે ત્યાં પાણીના ભારથી નીચાં નમેલાં વરસાદનાં વાદળાંથી શું વિશેષ કામ સુધરવાનું છે. ૧૯.

ભગવાનને વિષે જ્ઞાન ધાતું મળે છે.

શ્લોક: ॥ જ્ઞાનંયથાત્વયિવિજ્ઞાતિકૃતાવ
કાશંનૈવંતથાહરિહરાદિષુનાયકેષુ ॥ તૈજોમ
હામણિષુયાતિયથામહત્વંનૈવંતુકાચશકલે
કિરણાકુલેપિ ॥૨૦॥

ભાવાર્થ.—તમારા વિષે જેવું જ્ઞાન વિસ્તાર પામે છે તે જ્ઞાને છે તેવું જ્ઞાન મોટા મોટા દેવતાના અધિપતી વિષ્ણુ અને શિવાદીકમાં પણ ખરી રીતે વિસ્તાર પામતું નથી જેમકે—માહા મણીઓ વિષે તે જ જોવી રીતે મોટાઈ પામી પસરે છે તેવી રીતે ધણા કિરણોવાળા પણ કુચના કડકામાં મોટાઈ પામી ફેલાવું નથી. ૨૦.

સર્વે દેવતાઓ કરતાં ભગવાન મનોહર છે.

શ્લોક: ॥ મન્યેવરંહરિહરાદયેવદૃષ્ટાઃ
દૃષ્ટેષુયેષુહૃદયંત્વયિતોષમેતિ ॥ કિંવીક્ષિતેન
જવતાન્નુવિયેનનાન્યઃકશ્ચિન્મનોહરતિનાથ
જવાંતરેપિ ॥૨૧॥

ભાવાર્થ.—વિષ્ણુ શિવાદિક સારવે દેવતાઓ ખરી રીતે જોયા, તેમને હું ઉત્તમ માનું છું. પણ જે જે કાંઈ જોવામાં આવેલું છે તેમાં તમારા વિષે

અંતરકરણ (હૃદય) પુરેપુરે સંતોષ પામે છે. હે નાથ દર્શન માત્રથીજ
જેવું જોનારનું મન તમે હરણ કરી લો છો તેવું આખી પૃથ્વીમાં કોઈ
ઠેકાણે કોઈ જનમાંતરમાં પણ કોઈ મન હરણ કરી શકતું નથી. ૨૧.

કોઈ સ્ત્રી રશભદ્રવળ ભગવાનના જેવા પુત્ર ઉપજ કરી શકતી નથી.

**શ્લોક: ૧૧. સ્ત્રીણાંશતાનિશતશોજનયંતિ
પુત્રાન્નાન્યાસુતંત્વદુપમંજનનીપ્રસૂતા ॥ સર્વા
દિશોદધતિજાનિસહસ્રરશ્મિપ્રાચ્યેવદિગ્જ
નયતિસ્ફુરદંશુજાલમ્ ॥૨૨॥**

ભાવાર્થ.—સેંકડો સ્ત્રીઓ સેંકડો દીકરાઓને પેદા કરે છે પણ તમારા
જેવા દીકરાને જનમ આપનારી મેર દેવી જેવી ખીજ કોઈ માતા નથી
જેમકે—સઘળી સ્ત્રીઓમાંથી અનંત તારાઓ ક્ષિતિજમાં ઉગેલા જણાય
છે પણ પ્રકાશિત થઈ પસરેલાં અનંત કિરણોના જથ્થાવાળા સૂરજને તો
એક પૂર્વદિશાજી ક્ષિતિજમાં પ્રકટ કરી શકે છે.

ભગવાનના આશ્રિતો મૃત્યુને જીતીને મોક્ષ પામે છે.

**શ્લોક: ૧૨. ત્વામામનંતિમુનયઃપરમંપુંમાંસ
માદિત્યવર્ણમમલંતમસઃપુરસ્તાત્ ॥ ત્વામેવ
સમ્યગુપલભ્યજયંતિમૃત્યુનાન્યઃશિવઃશિવ
પદસ્યમુર્તિદ્રપંથાઃ ॥૨૩॥**

ભાવાર્થ.—મોટા મોટા જોગ ને વૃત્ત ધારી સુતીઓ તમને સૂરજના
જેવા અતિ તેજસ્વી વર્ણુવાળા, અતિ નિર્મળ અને અધારાની જરા પણ અસર
ન થઈ શકે એવા ઉત્તમમાં ઉત્તમ પુરુષ અનુભવે છે. મોટે તન, મન અને
બંધનથી તમારેજ જેઓ ખરા ભાવથી આશરેલે છે, તેઓ જાતને પણ

જીતે છે એ ઉપરથી મોટા મોટા સુનીઓનો અભિપ્રાય છે કે મોક્ષ અને કલ્યાણ પામવાના મારગનો તમારા વગર ખીજો કોઈ પણ કલ્યાણકારી ઉપાય નથી. ૨૩.

ભગવાન જ્ઞાન સ્વરૂપી છે તે આ શ્લોકમાં જણાવ્યું છે.

શ્લોક: ॥ ત્વામવ્યયંવિન્નુમર્ચિત્યમસંસ્થ
માદ્યંબ્રહ્માણમીશ્વરમનંતમનંગકેતુમ્ ॥ યો
ગીશ્વરંવિદિતયોગમનેકમેકંજ્ઞાનસ્વરૂપમ
મલંપ્રવદ્ધંતિસંતઃ ॥૨૪॥

ભાવાર્થ.—અવિનાશી, મહા સમરથ, વિચારમાં ન આવે એવા, સંખ્યા વગરના અનંત, સર્વેના આદી, પ્રજ્ઞા, શંકર પાર ન પમાય એવા અનંત કામદેવને બાળનાર એ જી સરખા, સુંદર, સર્વે જોગના જાણનાર મોટા જોગીશ્વર, જ્ઞાન શુણેએ અનેક ને વળી સત્તાએ એક એવા, જ્ઞાન સ્વરૂપી અને અતિ નિર્મળ એવા તમને મોટા મોટા સંત મુઠ્ઠા પોકારી પોકારીને કહે છે. ૨૪.

કારણ વશથી ભગવાનનાં જીવંત જીવંત નામ પડ્યાં છે તે આ શ્લોકમાં છે.

શ્લોક: ॥ બુદ્ધસ્ત્વમેવવિબુધાર્ચિતબુદ્ધિવો
ધાત્વંશંકરોષિન્નુવનત્રયશંકરત્વાત્ ॥ ધાતા
સિધીરશિવમાર્ગવિધેર્વિધાનાદ્યક્તંત્વમેવજગ
વત્પુરુષોત્તમોસિ ॥૨૫॥

ભાવાર્થ.—હે ભગવાન તમારી પુજા સેવાથી મળવેલી બુદ્ધિના અનુ-ભવે જ્ઞાનથી જે દેવતાઓએ તમને બુદ્ધ એ નામથી જાણ્યા છે, તમારામાં ત્રણ ભુવનનું કલ્યાણ કરવાપણું છે માટે તમારું શંકર એ નામ સંભ-

વિત છે, હૃદ કલ્યાણના માર્ગની વિધિ કરવાના હેતુથી પ્રકટ પાણીને ધારણ કરાછો. માટે ધાતા (બ્રહ્મા) એ નામ તમારું પડ્યું છે અને ઉત્તમમાં ઉત્તમ પુરૂષ તમે છો. માટે તમારું પુરૂષોત્તમ એવું નામ પ્રસિદ્ધ છે. ૨૫.

કવિ ભગવાનને આર વિશેષણોએ કરી નમસ્કાર આ શ્લોકમાં કરે છે.

**શ્લોક: ૧૧. તુભ્યંનમસ્ત્રિનુવન્નાર્તિહરાયના
થતુભ્યંનમઃક્ષિતિતલામલનૂષણાય ॥ તુભ્યં
નમસ્ત્રિજગત્પરમેશ્વરાયતુભ્યંનમોજિનન્ન
વોદધિશોષણાય ॥૨૬॥**

ભાવાર્થ.—ત્રણ ભુવનના અધ્યાત્મ અધિ ભૂત અને અધિ દેવ એવા ત્રણ સકારના દુષ્પ હરનારા હે નાથ તમને હું નમસ્કાર કરું છું, પૃથ્વીના પૃષ્ઠના રૂપ ગુણ અને જ્ઞાનમાં નિર્મળ શ્રેણી રૂપી હે ભગવાન તમને હું નમસ્કાર કરું છું ત્રણ જગતના પરમેશ્વર હું તમને નમું છું, અને સંસાર સમુદ્રને સમુજગો સુકાવી નાખનાર હે જીનેશ્વર ભગવાન તમને હું વંદું છું. ૨૬.

આદ્યકારી માણસને ભગવાન દરશન દેતા નથી તે આ શ્લોકમાં છે.

**શ્લોક: ૧૨. કોવિઙ્મયોત્રયદિનામગુણૈરશો
ષૈસ્ત્વંસંશ્રિતોનિરવકાશતયામુનીશ ॥ દોષૈ
રુપાત્તવિવિધાશ્રયજાતગર્વૈઃસ્વપ્રાંતરોપિનક
દાચિદપીક્ષિતોસિ ॥૨૭॥**

ભાવાર્થ.—હે મુનીઓના અધિપતી જીઓ કે તમારાં નામને ગુણ સમાવાને વાણી કે કોઈ પણ સ્થાનક નથી એવા અગણિત નામને ગુણનો આશ્રય કરીને તમે રહેલા છો. તો માણુ અનેક જાતના દોષોએ

કરીને ધારણુ કરેલા અનેક આશ્રય થકી પેદા થએલા ધણું અભિમાન કરીને કોઈ પ્રાણીએ કોઈ વપ્ત સ્વભાવમાં પણ નામ રૂપ કે ગુણમાં તમને જોએલા નથી એમાં કોઈ પણ આશ્ચર્ય નથી કેમકે એવા અભિમાની પ્રેક્ષીઓને તમે તમારા સમ્બંધી કોઈ પણ માનથી પ્રાપ્ત થતા નથી. ૨૭.

આ ક્ષણમાં ભગવાનના સ્થાનકનું વર્ણન છે.

**શ્લોક: ॥ ઉચ્ચૈરશોકતરુસંશ્રિતમુન્મયૂર્વ
માન્નાતિરૂપમમલંબવતોનિતાંતમ્ ॥ સ્પષ્ટો
હ્રસત્કિરણમસ્તતમોવિતામંબિંબંરવેરિવપ
યોધરપાર્શ્વવર્તિ ॥૨૮॥**

ભાવાર્થ.—જ્યામાં જ્યાં મશોક વૃક્ષનો આશ્રય કરીને રહેલું અતિ તેજસ્વી કિરણોવાળું તમારું અતિ નિર્મળ સ્વરૂપ સદા કાળ બહુ દીપે છે તેમકે સંપૂર્ણ રીતે પ્રકાશિત થઈ ફેલાએલાં અને શાભી ફેલાં અગણિત કિરણોવાળું તથા અધારાના વિસ્તારને નાશ કરનારું સૂર્યનું બિંબ વાદળાંની સમીપ વરતાય છે ૨૮.

ભગવાનના સિંહાસનનું વર્ણન આ શ્લોકમાં છે.

**શ્લોક: ॥ સિંહાસનેમણિમયુર્વશિસ્વાવિ
ચિત્રેવિધ્રાજતેતવવપુઃકનકાવદાતમ્ ॥ બિં
બંવિયદ્વિલસદંશુલતાયિતાનંતુંગોદયાદ્રિશિ
રસીવસહસ્રરશ્મેઃ ॥૨૯॥**

ભાવાર્થ.—ધણા ઉત્તમ મણીઓની કાંતિઓનાં અક્યકિત કિરણોથી શાભતા સિંહાસન ઉપર તમારી કુંદન મુવર્ણ સરખી સુરવી અગોમળ

દીપેછે નેમકે આકાશમાં ચળકતા કિરણોની વેણા (પંક્તિઓ) વાળો શાભીતો પ્રકાશનો ચંદ્રવો વિસ્તાર કરતું સૂરજનું બિંબ પ્રાતસ્કાળમાં ઊઝા ઉદયગિરિ પર્વત ઉપરના ઊઝા શિખરમાં અતિ શાભાયમાન દીપે છે. ૨૯.

આ શ્લોકમાં ભગવાનના આમરનું વર્ણન છે.

**શ્લોક: ॥ કુંદાવદાતચલચામરચારુશો
નંવિભ્રાજતેતવવપુઃકલધૌતકાંતમ્ ॥ ઉચ
ચ્છશાંકશુચિનિર્ઝરવારિધારમુઞ્ચૈસ્તટંસુરગિ
રેરિવસાતકુંજમ્ ॥૩૦॥**

ભાવાર્થ.—દોલરીઆના ફૂલ નેવાં અતિ ઉજળાંને આમ તેમ ફરી પવન દોળતાં બે આશુનાં આમરોથી ધણી શાભાયમાન તમારી અક્ષળ, ઉજળા, ને અતિ તેજસ્વી મૂર્તિ બિરાજેછે નેમકે પ્રકાશ પામેલા શુદ્ધ ચંદ્રમાના રૂપમાં સુવર્ણના તટ (કાંઠા-તેડ) વાળાં નિર્મળ પાણીનાં ઝરાણાં ઊંચેથી નીચે ઝરપતાં (વહેતાં) મેઝપર્વતની બને આશુઓ દીપેછે. ૩૦.

આ કાવ્યમાં ભગવાનના ત્રણ છત્રનું વર્ણન છે.

**શ્લોક: ॥ છત્રત્રયંતવવિનાતિશશાંકકાં
તમુઞ્ચૈઃસ્થિતંસ્થગિતજાનુકરપ્રતાપમ્ ॥ મુક્તા
ફલપ્રકરજાલવિવૃદ્ધશૌનંપ્રસ્થાપયત્રિજ
ગતીપરમેશ્વરત્વમ્ ॥૩૧॥**

ભાવાર્થ.—સૂરજનાં કિરણોના તાપને રોકી રાખનારાં, સાચા મોક્ષના સુખઆની ફરતી બાલરથી વધારે શાભી રહેલાં અને ત્રણ યોગમાં તમારું

પરમશ્વરપણું બહેર કરનારાં, ઉપરાં છાપરી જાયે રહેલાં તથા અંદમાની કાંતી જેવાં તમારાં ત્રણ છત્રો બહુ દીપેછે ૩૧.

ભગવાનના દુંદભીનું વર્ણન આ ગાથામાંછે.

**શ્લોક: ॥ ગંજીરતારરવપૂરિતદિગ્વિજાગ
સ્ત્રીલોક્યલોકશુજસંગમજૂતિદ્વક્ષ:સદ્ધર્મ
રાજજયઘોષણઘોષક:સન્નિદુન્દુનિર્ધ્વનતિ
તેયશસ:પ્રવાદી ॥૩૨॥**

ભાવાર્થ.—અખંડ ને ગંભીર અવાજને આરે દીશામાં ગજવતો, ત્રણ જગતના લોકના શુભ સમાગમની સમૃદ્ધિને જણાવવામાં અતિ નિપુણ, રૂઝા ધર્મરૂપી રાજના જય જયના અવાજના ઘોર શબ્દથી વાજતો અને તમારા નિર્ભય જશને યોગદાયે તેમજ ભક્તજનના મહિમા પાતકને પણ ત્રાસ કરતો તમારો દુંદભી (નોખત-નગારો) આકાશમાં (સ્વર્ગમાં) વાજે છે ૩૨.

ભગવાનની વાણીનું વર્ણન આ કાવ્યમાંછે.

**શ્લોક: ॥ મંદારસુંદરનમેરુસુપારિજાત
સંતાનકૃપ્દિકુસુમોત્કરવૃષ્ટિરદ્ધા ॥ ગંધોદ
બિંદુશુભમંદમરુત્રપાતાદિવ્યાદિવ:પતતિતે
વચસાંતતિર્વા ॥૩૩॥**

ભાવાર્થ.—મંદાર, સુંદર, નમિર, પારીજાતક, સંતાનક, અને એવાં બીજાં અંધા અંધેશી જીવ કેતકી શુભાખ વગેરે સુંદર વૃક્ષોનાં પિલેલાં ફૂલોની જથ્થા બંધ વૃષ્ટી જેવી તથા સુગંધી વાણીનાં ગ્રીણાં બિંદુવાળા શીતળ, સુગંધીમાન અને સુખ સ્પર્શ મંદ મંદ મવનની લેહેરો સરખી

મનોહર, પ્રકટ, શુદ્ધ ને સ્પષ્ટ વાણીની પંક્તિઓ તમારા મુખમાંથી અમૃત
જેવી નીકળે છે ૩૩.

આ શ્લોકમાં ભગવાનની કાંતીનું વર્ણન છે.

**શ્લોક: ॥ શુભ્રપ્રજાવલયનૂરિવિજાવિ
નોસ્તેલોકન્યેદ્યુતિમતાંદ્યુતિમાક્ષિપંતી॥પ્રો
દ્યદ્વિવાકરનિરંતરનૃસંસ્થાદિસિર્જયત્ય
પિનિશામપિસોમસૌમ્યામ્ ॥૩૪॥**

ભાવાર્થ.—ત્રણ લોકમાં જે જે કાંતીવાળા છે તેમની કાંતીને પણ આંખી
કરી નાખે એવી તથા અતિ ઉજ્જળા તેજના કુંડાળા જેવી હે પરમેશ્વર
તમારી કાંતી ઘણી પ્રકાશે છે. જેમ કે—સંપૂર્ણ ખીલેલા ચંદ્રમાની કાંતીથી
શાભીલી પુનમની સુંદર રાત્રીને પણ ઉદય યમ પ્રકાશ પામેલા સૂરજની
સદા કાળની અતિ તેજસ્વી કાંતિનો જયો ખચિત આંખી કરી નાખે છે.
૩૪.

આ શ્લોકમાં ભગવાનની ભાષાનું વર્ણન છે.

**શ્લોક: ॥ સ્વર્ગાપવર્ગગમમાર્ગણમાર્ગણેષ્ટ
સદ્ધર્મતત્ત્વકથનૈકપટુસ્ત્રિલોક્યાં ॥ દ્વિવ્યધ્વ
નિર્જવતિતેવિશદાર્થસર્વજ્ઞાષાસ્વજ્ઞાવપરિ
ણામગુણૈઃપ્રયોજ્યઃ ॥૩૫॥**

ભાવાર્થ.—સ્વર્ગ અને મોક્ષ જવાના માર્ગ ખુલા કરી જણાવી આ-
પવામાં અતિ સમર્થ, ત્રણ લોકમાં રૂઝ ધર્મના તત્ત્વ કહેવામાં પુણી
કોઈ નહીં એવા અતિ રસિક, કોમળ અને નિપુણ તથા શુભ અર્થવાળી
સર્વ ભાષાના સ્વાભાવિક પરિણામ ગુણ જે સુંદર રસ, અલંકાર ને અર્થ

વગેરે સર્વે ગુણથી પરિપૂરણુ (ભરપૂર) તમારી મનોહર માણીના શબ્દો
શ્રોતાજનની ભાશાના અંગીકાર થાયછે ૩૫.

ભગવાનના અરણ્યારવીંદ્યું પ્રણું આ કાવ્યમાંછે.

શ્લોક: ॥ ઉન્નિદ્રહેમનવપંકજપુંજકાંતી
પંદ્યુલ્લસન્નસ્વમયૂસ્વશિસ્વાન્નિરમ્મૌ ॥ પાદૌ
પદાનિતવયત્રજિનેદ્રંધત્તઃપદ્માનિતત્રવિબુ
ધાઃપરિકલ્પયંતિ ॥૩૬॥

ભાવાર્થ.—અતિ લાલચોળ તપાવેલા કુંદન મુપણું જેવી, નવાં તેમજ
તાજાં પિલેલાં કમળ પૂજના ઢગલાની કાંતિની શોભા જેવાં અતિ શોભા-
યમાન નખની કાંતીનાં કિરણોની શેડોથી પ્રીય ને મનોહર તમામ્માં બને
અરણ્યો (પગ) હે જીનેદ્ર ભગવાન જે જે ડોકાણે ધરાછો (આલીને મુકોછો)
તે તે ડોકાણે તમારા પગલાંની નીચે દેવતાઓ સારી રીતે કમળ પ્રણી
પાયરેછે ૩૬.

ભગવાનનું સર્વાભિપ્રાયું આ શ્લોકમાં વર્ણવ્યુંછે.

શ્લોક: ॥ इत्थं यथा तव विचूतिरचूजिनेन्द्र
धर्मोपदेशनविधौ न तथा परस्य ॥ यादृक् प्रजा
दिनकृतः प्रहतांधकारास्तादृकुतो ग्रहगणस्य
विकाशिनोपि ॥३७॥

ભાવાર્થ.—હે જીનેદ્ર ભગવાન ધર્મના ઉપદેશ કરવાના આચરણમાં
જેવી રીતનું જેટલું તમારે સમર્થપાણુંછે તેવું કોઈ દેવાદિકનું પણ નથી.
જેમકે—ધોગે અધારાને પણ નાશ કરવામાં સૂરજનું તેજ જેવું બળવાન

છે. તેણે પ્રકાશિત અને અક્યક્ષિત અગણિત તારાઓનું એકદું તેજ
પણુ આંધી જોરાવર હોય? સારાંશ કે નજ હોય ૩૭.

ભગવાનના સેવકને મદોત્તમત હાથી પણ દુષ્ટ દહ શકતો
નથી તે આ ગાથામાં જણાવ્યું છે.

**શ્લોક: ૧૧. શ્વોતન્મદાવિલવિલોલકર્પો
લમૂલમત્તભ્રમદ્ભ્રમરનાદવિવૃદ્ધકોપમ્ ॥ એ
રાવતાન્નમિન્નમુદ્ધતમાપતંતંદૃષ્ટ્વાન્નયંન્નવતિ
નોન્નવદાશ્રિતાનામ્ ॥૩૮॥**

ભાવાર્થ.—જેના કુંભસ્થળમાંથી ધણો મદ અરેછે એવા હાથીની
આમ તેમ ઉપૂરણ છાપરી સદા કાળ ફરતી મુંઠના કપાળના (કાનના)
મૂળમાં સુગંધી મદ લેવાના લાલચુ મોટા ભ્રમરના આમ તેમ ફરવાથી
અને ગણગણના ગુંગર (અવાજ) થી ધણેજ કોપાયમાન થએલો
અને દેવતા, રાજા, ઇન્દ્રના વાહન ઐરાવત હાથીના જેવા દેખાવનો
હાથી માહા મદોત્તમત પણાથી ધણો ખેડી ગએલો ને ગાંડો થએલો જાતી
સૂંઠ લેઈને ધણા વેગથી દોડતો સામે ધસી આવતો હોય તેને જોઈને
પણુ તમારા આશ્રયવાળા તમારા ભકતો ભયથી જરા પણ ડગતા નથી.
કારણ કે એવો હાથી પણ તમારા શેવકને ભય કે દુષ્ટ દેવા સમર્થ નથી.
૩૮.

ભગવાનના શેવકને વિકરાળસિંહ પણ ભય કે દુષ્ટ દહ
શકતો નથી તે આ શ્લોકમાં જણાવ્યું છે.

**શ્લોક: ૧૨. ત્રિવ્રજકુંજગલદુર્જ્વલશોણિ
તાક્તમુક્તાફલપ્રકરન્નૃષિતન્નમિન્નગઃ ॥ બદ્ધ**

Acc. No. 6770 24 3.8.63 000.050

ક્રમઃક્રમગતંહરિણાધિપોપિનાક્રામંતિક્રમ યુગાચલસંશ્રિતંતે ॥૩૧॥

ભાવાર્થ.—હાથીના ફાડી નાખેલા કુંભસ્થળમાંથી નિકળેલા તાળુ લાલ હિંગળોડ જેવા લોહીથી અરડાએલાં કુંભસ્થળમાંનાં ઊંચી કીમતનાં જથ્થા-
બુંધ વેરાએલાં સાચાં માતીથી શાભી રહેલા પ્રદેશમાંથી ઉપર વરણવેલા
હાથીને મારી કરાળ વિકરાળ અને અતિ કેષપાશ્રમાન થએલા માહા
પરાક્રમી, બલીજી અને મદોન્મત કેસરીસિંહ માર્થ પુછડું લઇ મન ધારેલા
માર્ગમાં ઉતાવળી ચાલથી પગ મુકી ખાઈ ખાઈ કરતો ઠોકડા મારતો
સામો ધસી આવતો હોય તો પણ તેજ માર્ગમાં સામાં પગલાં ભરી
આવનારા તમારા આશ્રયવાળા એકાંતિક (નિશ્ચય મનવાળા) ભક્તોને નજી-
શકતો નથી. સારાંશ કે એવા કેસરીસિંહ પણ તમારા સેવકને જરા પણ
ભય કે દુઃખ દઇ શકતો નથી ૩૯.

ભગવાનનું નામ દાવાનળ અગ્નિને પણ બુઝાવી નાખે છે.

શ્લોકઃ ॥ કલ્પાંતકાલપવનોદ્ધતવન્હિ
કલ્પંદાવાનલંજ્વલિતમુજ્વલમુત્ફુલિનમ્ ॥
વિશ્વંજિઘૃત્સુનિવસન્મુખમાપતંતંતંત્રામકી
ર્તનજલંશમયત્યશેષમ્ ॥૪૦॥

ભાવાર્થ.—જગતના માહા પ્રલય વખતના મોટા પવનના ઝપાટાથી બહુ
મજબૂત હોવા અગ્નિ જેવો, અને ચારે તરફ મોટા મોટા ભડકામાંથી
બળતા લાલ તણખાએને ફેંકતો દાવા નળ અગ્નિ આપ્ત જગતને જેમકે
બ્રાહ્મી આપ કરતો હોય તેમ સામો સડ સડ કરતો ચાલ્યો આવતો હોય
તો પણ તેને તમારા નામના કીર્તન રૂપી જલ્લ કાંઈ પણ બાકી ભાગ
ન રહે એવી રીતે બુઝાવી નાખે છે. સારાંશકે જાણીતે ઠોકાણે મુદ્દલ દાવા-
નળ હતોજ નહીં એવું તમારાં નામ જપવાથી થઇ જાય છે ૪૦.

ઝેરીનાં પાણી ભગવાનના સેવકને દુઃખ દહી શકતો નથી.

**શ્લોક: ॥ રક્તેક્ષણંસમદકોકિલકંઠની
લંક્રોધોદ્વતંફણિનમુત્ફણમાપતંતમ્ ॥ આ
ક્રામતિક્રમયુગેનનિરસ્તશંકસ્વન્નામનાગદ
મનીહદિયસ્યપુંસઃ ૪૧॥**

ભાવાર્થ.—લાલ ચોળ આંખો વાળો, મદોન્મત કોયલના કંઠ જેવો
કાળો, કોપાયમાન થઇને માથા ઉપર ધૂલાયેલી ફાંણવાળો, બહુ ખારીલો
અને બહુ ઝેરીલો જોડો મણિધર નાગ સામો દોડતો આવતો હોય તો
પણ તેને કોઈ પણ જાતનો શંક આણ્યા વગર જેના અંતરમાં નામ
દમની એવું (નાગને શિક્ષા કરનાર) તમારું નામ હોયછે તે માણસ પોતાના
બે પગવતી ઉલંઘન કરેછે તો પણ તે તમારા ભક્તને તમારા પ્રતાપે કાંઈ
ઉપાધી થતી નથી. કેમકે તમારું નામ તે કાળનો પણ કાળછે ૪૧.

રણસંઘ્રામની ખીક ભગવાનના સેવકને હડી જાયછે.

**શ્લોક: ॥ વજ્રતુરંગગજર્જિતઝીમનાદ
માઝીબલંબલવતામપિન્નૂપતિનામ્ ॥ ઉદ્યદિ
વાકરમયૂસ્વશિશ્વાપવિદ્ધંત્વત્કીર્તનાત્તમદ્વા
શુન્નિદામુપૈતિ ॥૪૨॥**

ભાવાર્થ.—રણસંઘ્રામમાં દોડ દોડ કરતા ઘોડા અને હાથીઓએ કરેલી
ગર્જનાના ભયંકર શબ્દોવાળું અને બળવાનમાં પણ બળવાન રાજાઓનું
અગણિત અતુરંગી સેના (હાથી ઘોડા રથ અને પેદાળ) વાળું બળ તમારા
નામના કીર્તન થકી એક એક નાશ પામેછે જેમકે ઉગતા સૂર્યના કિર-
ણુના તેજથી હડતું હડતું રાતનું અંધારું ઘોડા વખતમાં નાશ થઈ જાય
છે. ૪૨.

ભગવાનના સેવકો રણસંગ્રામમાં શત્રુને જીતે છે.

**શ્લોક: ॥ કુંતાગ્રન્નિભ્રગજશોણિતવારિવા
હવેંગાવતારતરણાતુરયોદ્ધન્નીમે ॥ યુદ્ધેજયં
વિજિતદુર્જયજેયપક્ષાસ્ત્વત્પાદપંકજવનાશ્ર
યિણોલન્નંતે ॥૪૩॥**

ભાવાર્થ.—કુંતાણા (અંકુશ) ની આણીએ ભોંકવાથી નીકળેલા હાથી-
એના લોહીરૂપી વરસાદથી વેહેતી માટી યેગવાળી નદીએમાં તણાતા અને
તરવાને આકુળ વ્યાકુળ થએલા જીહ્વાએથી ભયંકરવાળા રણસંગ્રામમાં
તમારા અરણ્ય કુમળરૂપી વનનો આશ્રય કરવાવાળા તમારા સેવકો માહા
મેહેનતે પણ જીતીને જય ન લેવાય એવા શત્રુ પક્ષના જીતનારને પણ
જીતીને જય પામે છે ૪૩.

માહા સાગર પણ ભગવાનના સેવકને ખુડાડતો નથી.

**શ્લોક: ॥ અંજોનિધૌક્ષુન્નિતન્નીરણનક્ર
ચક્રેપાઠીનપીઠનયદોલ્વણવાડવામ્નો ॥ રિંગ
તરંગશિખરસ્થિતયાનપાત્રાસ્ત્રાસંવિહાયન
વતઃસ્મસ્પાદ્વ્રજંતિ ॥૪૪॥**

ભાવાર્થ.—(કહણ પીઠવાળા મત્સ) ને પણ ભય આપનાર ધમ્પધમ્પતા
વડવા નામના અગ્નિથી ભરપૂર અને તેના ભયથી આકુળવ્યાકુળ થએલા
મૃગરમરૂઢ વગેરે જળચર પ્રાણીના ઉછળવાથી ભયંકર તેમજ તોફાની પવનથી
ઉછળતા પાણીવાળા માહા સાગરમાં ઉછળતા માટી માટી ભાગની ટોચ ઉપર
ડામડોળ થતા વહાણમાં ખેડેલા માણસો તમારા નામના રણરૂપી ખુડવાની
ખીક છોડી એમકુશથી પાર ઉતરે છે ૪૪.

જળોદરનો મોટો રોગ પણ ભગવાનની ચરણ રજથી મેટે.

**શ્લોક: ॥ ઉદ્ભુતજીષણજલોદરચારન્નુ
ગ્ના:શોચ્યાંદશામુપગતા:ચ્યુતજીવિતાશા:॥
તત્પાદપંકજરજોમૃતદિગ્ધદેહામર્ત્યાનવંતિ
મમકરધ્વજતુલ્યરૂપા: ॥૪૫॥**

ભાવાર્થ.—પ્રકટ થએલા ભયંકર જળોદર નામના માહા રોગના ભારથી બહુ પીડાએલા માણસો જીવવાની આશા છોડી દેઈને અતિ શોચના કરવા યોગ્ય દશાને પમિલા હોય તો પણ તમારા ચરણ કમળની રજથી અમૃતના પ્રતાપથી નિરોગી, ભલીજી અને કામ દેવના રૂપ જેવા સુંદર અને મનોહર દેહવાળા થાયછે સારાંશ કે જે જીનેશ્વર ભગવાન તમારા નામરૂપી ઔશધ મટે નહીં એવા માહા રોગને પણ મટાડેછે અને રોગી શરીરને નિરોગી કરી સુંદર કરેછે ૪૫.

ભગવાનનું નામ રજી કરવાથી બેડીઓનું પણ બંધન તુટેછે.

**શ્લોક: ॥ આપાદકંઠમુરુશંખલવેષ્ટિતાં
ગાગાઢંવૃહન્નિગડકોટિનિઘૃષ્ટજંઘા: ॥ તન્ના
મ્રમંત્રમનિશંમનુજા:સ્મરંત:સદ્ય:સ્વયંવિગત
બંધનયાનવંતિ ॥૪૬॥**

ભાવાર્થ.—પગથી માંડીને ગળા સુધી મોટી મોટી લોહાની સૌકળોથી બંધાએલા શરીરવાળા અને મોટી મોટી લોહાની મળ્યુત બેડીઓના કડાં-ઓથી ઘસાએલા પગવાળા માણસો તમારા નામરૂપી મંત્રને રાત દહાડો રજી કરવાથીજ તત્કાળ પોતાની મેળાએજ બંધન અને ભય વગરના થઈ જાયછે ૪૬.

ઉપર જણાવેલાં આઠ ભાતનાં દુષ્પ આ ભક્તામરનો પાઠ કરનારને રહેતાં નથી.

: શ્લોક: ॥ મત્તદ્વિપેન્દ્રમૃગરાજદવાનલાહિ
સંગ્રામવારિધિમહોદરબંધનોત્થમ્ ॥ તસ્યાશુ
નાશમુપયાતિ જયંત્રિયૈવયસ્ત્રાવકંસ્તવમિમં
મતિમાનધીતે ॥ ૪૭ ॥

ભાવાર્થ.—બુદ્ધિવાળો જે માણસ આ તમારું ભક્તામર નામનું સ્તવન બાણે છે તેને મદોન્મત હાથી, સિંહ, દાવાનળ અગ્નિ, ઝેરી સર્પ, રણતંત્રામ, સમુદ્ર, જળોદર અને બંધન વગેરેથી પ્રકટ થયેલાં અનેક ભાતનાં દુષ્પ તમારા ભય થકી તત્કાળ નાશ પામે છે. જેમકે ભયવાળો માણસ ખીકથી ઉતાવળો નાસે છે ૪૭.

ભક્તામરનો પાઠ કરનાર સર્વે સુખ અને વૈભવ ભોગવે છે.

શ્લોક: ॥ સ્તોત્રસ્ત્રજંતવજિનેન્દ્રગુણૈર્નિબદ્ધાં
જ્ઞત્યામયારુચિરવર્ણવિચિત્રપુષ્પામ્ ॥ ધત્તે
જિનોયદ્દહકંઠગતામજસ્ત્રંતંમાનતુંગમવશા
સમુપૈતિ લક્ષ્મીઃ ॥ ૪૮ ॥

ભાવાર્થ.—જીનેન્દ્ર ભગવાનના ગુણ રૂપી દોરામાં અનેક પ્રકારના મહીમાના વર્ણનના અક્ષર રૂપી ભાત ભાતનાં પડોવેલાં ધૂણવાળી હે પરમેશ્વર હું માનવુંગ નામના તમારા ભક્તે તમારી પરમ ભક્તીથી આ ભક્તામર નામના સ્તોત્ર રૂપી મનોહર માળા તૈયાર કરી છે તેને આ જગતમાં જે કોઈ જીનધર્મી માણસ કંઠમાં ધારણ કરે છે (બાણે છે) તે જિંયા માનુને તથા નાશ ન થાય એવી સ્વતંત્ર લક્ષ્મીને તેમજ સુખ વૈભવને પામે છે. ૪૮.

આ સ્લોક ગુજરાતી ભાષાંતર કરનારનો છે.

શ્લોક: ॥ શ્રીનિવનામપુરવાસવતાદ્વિજે
નેગોવિંદમદ્દસુતસદ્ગુણલાલનામ્ના ॥ ચક્ત્ર
મરસ્તવનકસ્યકૃતંસુશુદ્ધંભાષાંતરંશરણગુર્જ
રનાથયૈવ ॥૪૧॥

ભાવાર્થ.—શોભાયમાન લીંબડી શેહેરના વાસી ભટ્ટ જગનલાલ ગોવિંદજી
નામના શ્રાવણે સુરત શેહેરના રહેવાસી શાહા ખુશાલચંદ સવાધન્યંદની
સચ્ચનાથી આ ભક્તામર નામના સંસ્કૃત સ્તોત્રનું એકે શબ્દ કે અક્ષર
પડ્યા મુઝ વગરનું અરેખ્ય શુદ્ધ જેમ સંસ્કૃતમાં છે તેમજ બુલ વગરનું
સર્વેના સમજવામાં આવે એવી હાખારતથી સંક્ષેપમાં સરલ ગુજરાતી ભાષા-
માંજ માત્ર ભાષાંતર કર્યું છે. ૪૯.

